

Transities hebben marktmeesterschap en convergentie nodig

Publicatie in "Stromen" 24 september 2004

Naarmate de transitie naar een duurzame energiehuishouding vordert, wordt de roep om meer duiding en leiderschap steeds harder. Meer focussen op veelbelovende toepassingen, duidelijkheid over het eigenaarschap van ideeën en betere afstemming met andere departementen: daar vragen stakeholders om in het transitieproject Wieren, zo stellen Henk Akse en Marc van den Heuvel die dit project trekken. Maar, zo vrezen zij, het is goed mogelijk dat bij andere transitieprojecten ook deze wensen gelden.

Sinds een aantal maanden is een team onder leiding van AKK (Stichting Agro Keten Kennis) bezig met het inventariseren en stimuleren van mogelijke transitie-coalities van industriële marktpartijen, kennisdragers, consultants op het vlak van ketenmanagement en wierenproducenten. De focus is hierbij gericht op nuttige en commercieel aantrekkelijke toepassingen.

Tijdens de uitvoering valt een aantal zaken op die ons inziens projectoverstijgend zijn. In elk geval vragen ze de nodige aandacht om dit transitietraject - en waarschijnlijk meer trajecten - tot een succes te maken. Waar gaat het precies om en hoe zou dit opgelost kunnen worden?

Divergentie kenmerkt de huidige ontwikkelingen in Nederland rond wieren. Aan de kenniskant bruist het van ideeën. Alleen al in Wageningen doet een dertigtal wetenschappers zowel fundamenteel als applicatiegericht werk. Aan de andere kant van het spectrum zien we grote concerns en middelgrote bedrijven die gerichte belangstelling tonen voor specifieke toepassingen in verschillende marktsegmenten. Deze marktpartijen vragen juist om *convergentie*: focus op een beperkt aantal veelbelovende toepassingen. Een derde belangrijke pool vormen de producenten van wier. Zij produceren op industriële schaal en lopen daarmee als ondernemers voorop, zowel bij het vinden van toepassingen als bij het nemen van de financiële risico's die ondernemerschap met zich meebrengen. Tussen deze drie polen van kennis, markt en productie acteert een aantal consultancy firma's met know-how over ketenmanagement en bestaande product/marktcombinaties. De focus van kennisdragers, bedrijven, consultants en producenten is daarbij niet noodzakelijkerwijs hetzelfde.

Voorts spelen verschillende *stakeholders op de achtergrond* mee.

Het ministerie van VROM rapporteert de Tweede Kamer met regelmaat over de voortgang van het transitieproces in den brede en vanuit die context is zij gebaat bij goede voortgang van alle lopende transitieprojecten, dus ook bij het wierentraject. Het ministerie van Landbouw, Voedselkwaliteit en Natuurbeheer analyseert met regelmaat de impact van grootschalige toepassing van biofeedstock op het Nederlandse landbouwareaal en tracht de juiste randvoorwaarden te scheppen om kansrijke ontwikkelingen snel mogelijk te maken.

Het ministerie van Economische Zaken kiest vooral de energiedimensie van wieren als insteek. Grootschalige toepassing van wier als veevoedervanger zou bijvoorbeeld kunnen leiden tot een forse vermindering van traditionele veevoederproductie en daardoor *indirect* tot een vermindering van de

kunstmestproductie. Naar verwachting zijn hier enige tientallen PJ mee gemoeid (1 PJ = 10^{15} Joules). Maar ook als *directe* energiedrager biedt wier perspectief. Een eerdere studie door een bekende oliemaatschappij heeft bijvoorbeeld aangetoond, dat wierenkweek en -oogst voor brandstofproductie technisch en economisch haalbaar is op plaatsen met voldoende belichting en areaal.

Ideeënrijkdom is een ander opvallend fenomeen in deze fase. Ideeën komen uit elke hoek: van producenten tot kennisdragers en van bedrijven tot consultants. Elke actor is daarbij gedreven door enthousiasme en legt bij de realisatie van zijn ideeën precies die hardnekkigheid aan de dag die minister Brinkhorst als voorwaarde voor een succesvolle transitie noemde tijdens zijn voordracht op de conferentie Energietransitie, van visie naar uitvoering op 13 september j.l. in Amsterdam.

Rollen van actoren en eigenaarschap van ideeën spelen ook een rol. Waarom zouden kennisdragers zich op verzoek van de markt focussen als zij primair beoordeeld worden op het genereren van ideeën? Waarom zou EZ een vervolgtraject faciliteren als de positieve gevolgen vooral LNV betreffen? Waarom zou een wierenproducent luisteren naar consultants die dagelijks op zijn stoep staan als hijzelf de enige is die echt zijn nek uitsteekt? Waarom zou een commercieel bedrijf een wierentoeppassing adopteren als het die toepassing niet zelf bedacht heeft? Transitie vraagt om acceptatie van rolverandering door betrokken partijen.

Divergentie, ideeënrijkdom, eigenaarschap van ideeën en rolverandering van betrokken actoren laten zien dat er behoefte is aan regie. Een marktmeester die alle positieve inzet en initiatieven in goede banen leidt kan de convergentie creëren waar de markt om vraagt. Naar onze mening kunnen de ministeries hierin voorzien door als stakeholder meer naar de voorgrond te treden en de marktmeesterrol op te pakken. Dit sluit aan bij de visie van SER-voorzitter Herman Wijffels, zoals hij naar voren bracht op de energietransitie-conferentie in Amsterdam vorige week maandag: de overheid heeft een actieve rol te vervullen bij het tot realiteit brengen van transitie.

Ir. Henk N. Akse, Directeur Traxxys, Consultancy voor Verduurzaming
Drs. Marc van den Heuvel, AKK, Projectleider Coalitievorming Wieren